

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Dětský voják v mezinárodním právu a trestní odpovědnost jednotlivce
Magisterské studium

2012

5.ročník SVOČ

Autor: Jan Brojáč

Konzultant: doc. PhDr. Stanislava Hýbnerová, CSc.

**Vědecký seminář: Základy akademického psaní,
Mezinárodněprávní ochrana lidských práv**

ÚVOD

Problematika dětí v rozvojových částech světa obecně je dnes jedna z nejdůležitějších agend mezinárodního společenství. Nezletilí jedinci, kteří ještě nemají vyvinutou schopnost samostatně se pohybovat v dnešním složitém světě jsou daleko zranitelnější ke zneužití a jednodušeji si odnášejí trvalé následky. Národní státy i mezinárodní společenství jako celek si tuto skutečnost začalo uvědomovat již na počátku minulého století, k rozsáhlejším smluvním úpravám práv dítěte však došlo až po druhé světové válce.

Účast dítěte na válečném konfliktu bezesporu patří k jednomu z nejzávažnějších zásahů do dětské integrity. Tito „dětští vojáci“ si s sebou často odnášejí nejen fyzické zranění, ale také psychické újmy, se kterými se mnoho z nich bude vypořádávat po celý zbytek života. Tato práce si klade za cíl ukázat, jakým způsobem se v komplexním organismu mezinárodního práva vyvíjela legislativa, která si dává za úkol ochránit dítě před zapojením do hrůz válečného konfliktu. Na začátku se práce snaží odpovědět na otázku odpovědnosti jedince za zločin podle mezinárodního práva, na tuto pasáž se následně naváže na konci práce. Následuje pokus o shrnutí vývoje vnímání vztahu dítěte a válečného konfliktu a popis postupné změny vnímání tohoto vztahu na konci 19. Století. Dále jsem považoval za důležité zde zmínit Ženevské úmluvy, jedny ze základů mezinárodního humanitárního práva, tedy práva zabývajícího se úpravou vedení válečného konfliktu. Tyto sice ve svém původním znění nijak neupravují práva dítěte, ale upravují všeobecně zacházení s civilisty během válečného konfliktu, děti nevyjímaje. Jejich dodatky obsahují ochranu ve větší míře i konkrétnosti.

Další oblastí, kterou se práce zabývá je ochrana dítěte podle lidskoprávní úpravy, zejména podle úmluvy o právech dítěte z roku 1989. Tématem se začala na přelomu tisíciletí zabývat i Rada bezpečnosti OSN a vydáním několika rezolucí, zabývajících se přímo tímto tématem začala do značné míry vyvíjet tlak na státy, které ve svých silách stále mají nezletilé vojáky V této práci se zaměříme také na používání dětských vojáků jako vojenský zločin a možnost vyvození osobní trestní odpovědnosti před mezinárodními trestními tribunály a v poslední době před mezinárodním trestním soudem. Tato možnost se objevila až v posledních letech a rozsudek na Konžským

milicionářem Thomasem Lubangou v tomto směru znamenal do jisté míry převratnou novinku.

Vývoj odpovědnosti jednotlivce v mezinárodním právu

V tradičním mezinárodním právu byla subjektivita, a tedy i odpovědnost, vyhrazena pouze státním útvarům, které byly uznány společenstvím jiných národů. Tato subjektivita byla odvozena od normotvorné způsobilosti každého státu a naprosto znemožňovala jakémukoliv jinému útvaru stát se přímým účastníkem v mezinárodním právu. 20. století pro v tomto směru znamenalo převratnou změnu. Události tohoto století, jež byly umožněny rychlým vývojem techniky a snižováním virtuální velikosti světa, si vynutily podstatnou změnu i v systému mezinárodního práva. Bodem zlomu zde byla především II. Světová válka a následující události.

Staré vnímání subjektivity se odvozovalo, jak jsem již zmínili, především od normotvorné působnosti konkrétního státu. Nyní se ale začaly otevírat možnosti pro vymezení nové, tedy založené na jiných principech. Tyto principy byly výsledkem reálné změny situace na poli mezinárodních vztahů. Na scénu zde nově vstupují především mezinárodní organizace, zejména OSN, které si nárokují svůj podíl na řízení mezinárodních záležitostí. Na to mezinárodní právo reaguje několika způsoby. Nejdůležitější je zde pravděpodobně rozsudek mezinárodního soudního dvora ve věci náhrady škod z roku 1949¹, který přiznal mezinárodní subjektivitu právě Organizaci spojených národů a zároveň poprvé zmínil princip důležitý pro další vývoj teorie v této oblasti. **Mezinárodní soudní dvůr konstatoval, že subjekty mezinárodního práva si nemusí být rovny** ve všech svých právech a povinnostech, tedy, že mohou existovat i subjekty kvalitativně jiné úrovně, než jsou státy. Tato zmínka později umožnila vzniku teorie marginální subjektivity jednotlivce². Těsně po druhé světové válce můžeme také sledovat první pokusy o přímé zapojení jednotlivce, byť jde v tomto případě o osoby zastávající vysoké funkce v nacistickém Německu, do

¹ Reparation for injuries suffered in the service of the United Nation, Advisory Opinion: I.C.J. Reports 1949

² Mezinárodní právo veřejné -- Obecná část, Malenovský, Jiří str.161

mezinárodního práva, konkrétně snahu o vyvození mezinárodní trestní odpovědnosti těchto jednotlivců a jejich postavení před mezinárodní soud. V tomto směru jsou důležité zejména dva dokumenty. Dohoda o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců Evropské Osy a dohoda o zřízení tribunálu pro Dálný východ. Právě tato snaha o vyvození trestní odpovědnosti na základě mezinárodního práva je pro teorii o subjektivitě jednotlivce velmi podstatná a budeme s ní pracovat i dále v této práci. Podle všech teorií se zde samozřejmě nejedná o stejnou úroveň subjektivity, jakou požívají suverénní státy, může se však jednat o omezenou subjektivitu spočívající v trestněprávní odpovědnosti a procesně právní způsobilosti býti účastníkem řízení.

Historie dětských vojáků

Vojenské konflikty se dětem³ nikdy v historii nevyhýbaly. Již ve středověku můžeme zachytit mnoho zmínek o účasti dětí na vojenských tažení, kde buď obstarávaly pomocné práce, nebo ve vzácnějších případech se ocitaly přímo na bitevním poli. Jen pro příklad si zde můžeme uvést legendu o křížové výpravě, která měla být složena pouze z dětí⁴. Také 19. Století není na zmínky o dětech na bitevním poli skoupé. Děti se často stávaly snadnými cíli v prvních řadách bojiště⁵ a netěšily se žádné zvláštní ochráně. Změna pohledu na tyto praktiky přišla až s příchodem moderního právního státu a s nastolením povinné školní docházky. Do začátku první světové války již byla téměř ve všech vyspělých západních zemích účast nezletilých na vojenském konfliktu zakázána. Podobnou regulací prošla také dětská práce. I přes ilegálnost nasazení dětí v přímém konfliktu ale stále i v této době můžeme najít mnoho mládežnických spolků, které se věnovaly výchově mládeže a metody těchto spolků měly často velmi blízko k vojenskému tréninku. Také Hitler za druhé světové války neváhal v posledních týdnech války nasadit jednotky svého Hitlerjugent.

Po druhé světové válce se problém dětí sloužících v regulární armádě v Evropě již neobjevil, ale přesunul se do rozpadajících se kolonií v především v Africe a Asii.

³ Pro účely této práce budeme považovat za dítě člověka mladšího 15 let. K tématu viz odstave Problematika pojmu dítěte.

⁴ <http://www.historyguide.org/ancient/children.html>

⁵ Hýbnerová, Stanislava. Dětský voják-Fenomén doby a současné mezinárodní právo, Mezinárodní ochrana lidských práv: Regionální a tématická diferenciacie, ed: Šturma, Pavel, str. 79

Spolu s rozpadem koloniálních říší v 50. a 60. letech 20. století se na území těchto států objevuje značné množství vojenských uskupení s velmi rozmanitými zájmy a strukturami. Jedná se vedle "státních" vojenských jednotek o různé povstalecká hnutí bojující proti momentální vládě. Výjimečné nejsou ani různé paramilitární útvary operující na území několika států současně, často s nejasnými cíli a fungující spíše na žoldněřském principu.⁶ Všechny tyto rozmanité útvary si od 50 let. oblíbily děti jako levnou sílu, kterou lze lehce manipulovat a vycvičit. Podle britské organizace za zastavení používání dětských vojáků⁷ **má v současnosti problém s nějakou formou používání dětí v armádě zhruba 20 zemí po celém světě**, především v Africe a na středním východě. Mezinárodní společenství si po druhé světové válce začalo uvědomovat naléhavost problémů objevujících se v souvislosti s válečnými konflikty a pokusilo se prostřednictvím mezinárodních úmluv stanovit alespoň základní právní rámec v lidskoprávních otázkách. Vedle Všeobecné deklarace lidských práv a svobod, která nebyla zamýšlena jako závazný právní dokument, se zde postupně objevují právně závazné akty, jako je například Úmluva o právech dítěte.

Problematika pojmu dítěte a jeho odpovědnosti

Je třeba při tomto tématu upozornit na varování některých antropologů, kteří vidí nastavování jednotné hranice zletilosti pro celý svět jako značně problematické⁸. Upozorňují především na odlišné vnímání rozdílu mezi dospělostí a dětstvím v různých částech světa a na to navazující značné obtíže spojené s prosazováním mezinárodních norem, které ve své velké části vycházejí z kulturního prostředí západní civilizace 20. Století a při aplikaci v různých částech světa se setkávají se značným odporem⁹. I pohled do naší historie ukáže, že vnímání rozdílu mezi dětstvím a dospělostí nebyl vždy tak jasný, jako dnes. Dalším problémem je podle amerického antropologa Davida M. Boweho černobílé rozdělení na oběti a pachatele, I když realita se podle zkušeností mnoha pracovníků z těchto zemí značně liší. V souvislosti

⁶ V tomto smyslu můžeme vnímat v současnosti níže zmíněnou LRA Josepha Konyho a podobné útvary

⁷ Coalition to Stop the Use of Child Soldiers, Child Soldiers Global Report, dostupné na :http://www.childsoldiersglobalreport.org/files/country_pdfs/FINAL_2008_Global_Report.pdf f stav k 10.4.2012

⁸ David M. Bowen, Child Soldiers, International Humanitarian Law, and the Globalization of Childhood

⁹ Tento problém můžeme vnímat především v Africe a Asii, kde jsou děti často příslušníky paramilitárních útvarů.

s tímto se Bowen vyjadřuje k známému případu LRA Josepha Konyho. **Podle studie¹⁰ byla pouze 1/3 dětí sloužících v LRA naverbována nedobrovolně** a 40-75 procent těchto unesených dětí se do dvou týdnů vrátila zpět domů. Je tedy zjevné, že jednoduché označování dospělých za zločince a dětí za oběti není v tomto světle tak jednoduché a je třeba na zákony na ochranu dětí vždy nahlížet ne jako na perfektní řešení, ale jako na nejlepší možné v podmínkách nedokonalého světa.

Ženevské úmluvy

Jednou z oblastí, která upravuje zapojení dětí do vojenských konfliktů je mezinárodní humanitární právo. Dokumenty, které v sobě částečně obsahují ochranu dětí jako civilistů ve válečném konfliktu a mimo jiné i upravují problematiku dětských vojáků, jsou Ženevské úmluvy a jejich dodatky. Ženevské úmluvy byly původně dokument, který si kladl za cíl obecně upravovat pravidla vedení válečného konfliktu, zacházení se zajatci a zraněnými. Po druhé světové válce byly první tři znění úmluv revidovány a bylo přidáno znění čtvrté, které mělo za cíl ochranu civilních osob během válečného konfliktu. Konkrétně je zde podstatný článek 3. 4. Ženevské úmluvy¹¹, který obecně chrání civilní osoby během konfliktu, zatím však ještě nerozlišuje děti jako samostatnou skupinu hodnou ochrany. Zlepšení zde znamenaly již výše zmíněné dodatky¹² k těmto Ženevským úmluvám, které rozšiřovaly práva i na nové oblasti. Díky vzrůstající naléhavosti na mezinárodní řešení otázky nezletilých vojáků byla i tato problematika zahrnuta do I. a II. dodatkového Protokolu z roku 1977. Problematice účasti dětí ve vojenském konfliktu se věnuje článek 77. I. Protokolu a článek 4, 3. Odstavec II. Protokolu. Oba protokoly zde zakazují státům rekrutovat

¹⁰ Survey of War Affected Youth 2006:1-5

¹¹ Convention (IV) relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War. Geneva, 12 August 1949.: na <http://www.icrc.org/ihl.nsf/full/380> stav k 10.4.2012

¹² a) Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), 8 June 1977.,

b) Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts (Protocol II), 8 June 1977.

osoby mladší 15 let.¹³ Protokol I. ale tento zákaz nebere jako absolutní, uvádí, že státy musí přijmout veškerá možná opatření (all feasible measures), aby se zabránilo účasti dětí na těchto konfliktech. Pokud se jedná o ochranu dětí před účastí na vojenském konfliktu obecně (tedy i účasti nepřímé), tak protokol I. poskytuje ochranu zcela nedostatečnou, neboť Protokol nijak nechrání děti před nepřímou účastí na konfliktu¹⁴ Daná formulace je výsledkem kompromisu na mezinárodní scéně a poskytuje znatelně menší ochranu, než Protokol II., který zakazuje účast absolutně, viz pozn. 12. Doc. Hýbnerová ale upozorňuje, že I když protokol II. zakazuje jakoukoliv účast dětí na vojenském konfliktu, neobsahuje žádnou definici přímého a nepřímého zapojení *“Nedostatkem Protokolu II. je však absence definice přímé a nepřímé účasti dětí v ozbrojených konfliktech, což opět může vést ke zneužívání dětí k nebezpečným, život ohrožujícím činnostem”*¹⁵. Tento problém může vést ke zneužití dětí, aniž by bylo možno tento čin kvalifikovat jako přímou účast. Dalším nedostatkem protokolu II. je, že se vztahuje pouze na určitý typ konfliktů, není tedy všeobecný.¹⁶

Mezinárodní úmluva o právech dítěte

Dalším způsobem, jakým jsou dnes děti zapojené do ozbrojeného konfliktu chráněny, je mezinárodní právo lidských práv. V roce 1989 byla společenstvím států přijata Mezinárodní Úmluva o právech dítěte¹⁷, která obsahuje ochranu dětí před jejich zatažením do válečného konfliktu. Konkrétně článek 38 úmluvy všem státům přímo zakazuje používat děti mladších 15 let ve válečných konfliktech a přikazuje jim provést *“všechna proveditelná opatření, aby se osoby, které nedosáhly věku patnácti*

¹³ II. Protokol, Článek 4, 3. Odstavec, písmeno c): children who have not attained the age of fifteen years shall neither be recruited in the armed forces or groups nor allowed to take part in hostilities; I. Protokol, článek 77: The Parties to the conflict shall take all feasible measures in order that children who have not attained the age of fifteen years do not take a direct part in hostilities and, in particular, they shall refrain from recruiting them into their armed forces. In recruiting among those persons who have attained the age of fifteen years but who have not attained the age of eighteen years the Parties to the conflict shall endeavour to give priority to those who are oldest.

¹⁴ Kopuleťová, Gabriela. Účast dětí v mezinárodních a vnitrostátních ozbrojených konfliktech, Mezinárodní ochrana lidských práv: Regionální a tématická diference, ed: Šturma, Pavel. Str. 93

¹⁵ Op. Hýbnerová, str, 83

¹⁶ Op. Kopuleťová, G str. 94

¹⁷ V Československé federativní republice publikována jako 104/1991 Sb.

let přímo nezúčastnily konfliktu”¹⁸. Konstrukce článku 38 je z velké části převzatá z II. dodatkového Protokolu úmluvy, což ale neznamená, že by se tato úprava snažila nahradit mezinárodní právo humanitární, spíš se jej snaží doplnit.

Opční Protokol k úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojeného konfliktu

Úmluva o právech dítěte byla v roce 2000 rozšířena o opční Protokol, který zavedl v této oblasti několik změn. Největší změnou je zvýšení věku pro násilný odvod. Strany se zde dohodly, že minimální věk pro povinný odvod osoby do vojenské služby je 18 let.¹⁹ Zároveň se zde ale objevuje dvojitý režim pro státní a nestátní ozbrojené útvary. Zatímco státní útvary mohou za určených podmínek²⁰ umožnit dobrovolný vstup nezletilých do ozbrojených složek, nestátním útvarům je používání osob pod 18 let zakázáno absolutně.

Rezoluce Rady bezpečnosti OSN

Ke konci 20. Století se tématem využívání dětí ve válečném konfliktu začalo opakovaně zabývat také Rada bezpečnosti Organizace spojených národů. V roce 1999 rada bezpečnosti vydala první rezoluci²¹ zabývající se výhradně účastí dětí na vojenských konfliktech. V této rezoluci kritizuje všechny strany, které na svém území tolerují používání dětských vojáků a naléhá na dodržování norem mezinárodního humanitárního práva a úmluvy o právech dítěte²². V této rezoluci se Rada bezpečnosti dále zabývá především ochranou dětí před jinými typy zneužívání, především sexuálním zneužíváním dítěte a podporuje stávající činnost UNICEF. Na tuto první rezoluci navázala řada dalších²³, ve kterých Rada bezpečnosti opakuje své požadavky a upřesňuje seznam zemí, ve kterých jsou děti systematicky používány v ozbrojených

¹⁸ Článek 38 úmluvy o právech dítěte

¹⁹ stanoví takto článek 3 opčního protokolu- dostupné na :
http://www.nssoud.cz/zakony/45_2003.pdf k 10.4.2012

²⁰ opční Protokol článek 3, odst. 3

²¹ UN Security Council Resolution 1261, dostupné na:
<http://www.crin.org/Law/instrument.asp?InstID=1057>

²² článek 3) Rezoluce rady bezpečnosti OSN

²³ Jedná se o rezoluce 1314, 1379, 1460, 1539, 1612, 1882 a 1998

konfliktech. Na tyto země je dále vyvíjen tlak na řešení situace a propuštění všech jednotlivců pod 15 let z ozbrojených složek.

Mezinárodně právní trestní odpovědnost jednotlivce

Vývoj mezinárodních tribunálů

Zatímco humanitární právo společně s právem lidských práv můžou dát ochraně dětí před zneužitím důležitý právní rámec a rezoluce rady bezpečnosti OSN mohou s různou účinností vyvíjet tlak na vlády jednotlivých států, aby problematiku řešily, je zde již k dispozici i instrument, který umožňuje páčání těchto zločinů trestat přímo. Ženevské úmluvy a jejich dodatky společně s Úmluvou o právech dítěte daly důležitý právní základ pro vyvození odpovědnosti za verbování dětských vojáků. Dlouhou dobu ale chyběl nástroj pro potrestání těch, kteří se opakovaně dopustili těchto zločinů.

Jak jsme zmínili již v první části práce, období po druhé světové válce se vyznačovalo hlubokými změnami v systému mezinárodního práva, společenství zemí považovalo za nutné trestat některé zločiny před mezinárodními tribunály. Důležité dokumenty jsou v tomto směru již zmiňované tři dohody, Londýnská dohoda se statutem Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku, Charta pro mezinárodní vojenský tribunál pro dálný východ a pozdější Úmluva o trestání zločinů genocidia. Tyto tři listiny zavedly do mezinárodního práva několik nových pravidel. Bývají nazývány také “norimberské principy”²⁴. Mezi nimi je jedním z nejdůležitější princip osobní odpovědnosti a princip priority mezinárodního práva před právem vnitrostátním. Úmluva o zabránění a trestání zločinů genocidia v tomto směru znamenala podstatný rozvoj. Genocida byla pojata jako kogentní zločin podle mezinárodního práva a jedinec, který se tohoto zločinu dopouštěl, byl souzen přímo podle mezinárodního práva na základě konstrukce, že se spácháním zločinu jednal v postavení státního orgánu²⁵. Tento jednotlivec nemusí být orgánem de iure, ale v tomto případě se jím může stát I de facto.

²⁴ David, Vladislav. Bureš, Pavel a kol. Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou, 2. Přepřacované a aktualizované vydání, nakl. Student. str. 273

²⁵ Zámýšlený trestní soud pro trestání těchto zločinů nebyl založen.

Dalším krokem ve vynucování mezinárodních trestních norem bylo ke konci 20. století zřizování ad hoc tribunálů pro výjimečně závažné případy porušení kogentních norem mezinárodního práva. Tyto tribunály byly zřizovány Radou bezpečnosti a vždy byly stanoveny ad hoc. Mezi nejdůležitější tribunály patří například Mezinárodní tribunál pro bývalou Jugoslávii²⁶, založen roku 1994. Tento tribunál má na starost řešení závažných zločinů proti lidskosti a porušení humanitárního práva spáchané v občanské válce, která nastala po rozpadu Jugoslávie na více státních útvarů. Tribunál má, podobně jako další tribunály a panely zřízené pro jiné oblasti, pravomoc stíhat jednotlivce, kteří v období občanské válce stáli v čele státních a para-militárních útvarů, které se dopouštěly zločinů genocidy a zločinů proti lidskosti především na civilním obyvatelstvu. Dalším tribunálem, hodným zmínky je Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu, založen v roce 1994 jako reakce na genocidu rwandského kmene Hutuů na kmen Tutsiů. Tento tribunál dodnes potrestal několik desítek osob, včetně bývalých vysokých představitelů rwandského režimu.

Mezinárodní trestní soud

Vyšší počet tribunálů v 90. letech 20. Století byl důležitým motivem pro ustanovení stálého mezinárodního trestního soudu, který by měl jurisdikci nad fyzickými osobami páchajícími zločiny ohrožující mezinárodní společenství jako celek, bez ohledu na státní příslušnost těchto osob. Koncem 90. Let vypracovala komise pro mezinárodní právo návrh statutu tohoto mezinárodního soudního orgánu a v roce 1998 byl tento statut Valným shromážděním v Římě²⁷ schválen. Důležitá je také nezávislost tohoto orgánu. I přesto, že byl založen Organizací spojených národů, vystupuje na mezinárodní scéně jako nezávislá organizace. Soud trestá **porušení kogentních norem trestního práva, které mají schopnost vyvolat trestní odpovědnost přímo u jedince**²⁸, bez nutnosti zprostředkování této odpovědnosti skrze subjektivitu státu. Pro téma této práce je mezinárodní soud důležitý především z toho důvodu, že mezi válečné zločiny podle článku 8. Římského statutu byly zařazeny i zločiny verbování a používání dětí mladších 15 let za účelem vojenské

²⁶ Zkráceně bývá v angličtině nazýván ICTY

²⁷ Proto bývá tento statut označován jako „Římský statut“

²⁸ Mezinárodní právo veřejné -- Obecná část, Malenovský, Jiří str.161

služby²⁹. Statut zde rozlišuje mezi použitím dětí národním a mezinárodním konfliktu a oba případy upravuje. Zároveň je ale třeba splnit několik podmínek k tomu, aby proces mohl být souzen před tímto soudem. Především se musí jednat o zločin, který dosahuje značného rozsahu a zpravidla je složen z **kombinace porušení několika kogentních norem mezinárodního práva najednou**. Tyto aktivity musí vykazovat určité znaky, jako centrální organizovanost a jistá systematika v jejich provádění.³⁰ Pro účely této práce bych se rád zabýval procesem s Thomasem Dyliou Lubangem. Tento konžský velitel para militárních útvarů byl vůbec první osobou, která byla souzena před mezinárodním trestním soudem a usvědčena ze zločinu právě podle článku 8) (b) (xxvi) Římského statutu.

Soud s Thomasem Lubangou

Thomas Lubanga Dyilo se narodil v Konžské republice v roce 1960 a vystudoval psychologii na konžské Kisanganiho univerzitě. Během konžského vnitrostátního konfliktu³¹ byl nejdříve velitelem vojenského uskupení RCD-ML³², později založil vojenské uskupení pod názvem UPC³³ a jeho vojenskou odnož FLPC. Během let 2001 až 2003 byl vojenským velitelem jednotek, které bojovaly s konžskou vládní armádou a během těchto bojů se jeho jednotky opakovaně dopouštěly zločinů na civilním obyvatelstvu. V roce 2003 byly jednotky UPC zatlačeny Konžskou armádou a v roce 2005 byl Lubanga zadržen Konžskou vládou a následně předán Mezinárodnímu trestnímu soudu k zahájení procesu. Konžská vláda soud již o rok dříve autorizovala k tomu, aby v zemi provedl vyšetřování, týkající se právě proběhlé války.

²⁹Rome statute, dostupné na <http://untreaty.un.org/cod/icc/statute/romefra.htm>
8) (b) (xxvi) Conscripting or enlisting children under the age of fifteen years into the national armed forces or using them to participate actively in hostilities.

8) (e) (vii) Conscripting or enlisting children under the age of fifteen years into armed forces or groups or using them to participate actively in hostilities;

³⁰ Op. Mezinárodní právo veřené s kazuistikou, 2. Vydání. Str. 284-285

³¹ v angličtině byla tato válka nazývána „ituri conflict“ podle hlavního města oblasti, ve které se odehrávala

³² Congolese rally for Democracy-Liberation Movement, francouzsky: Rassemblement Congolais pour la Démocratie- Konžské hnutí za demokratizaci a liberalizaci

³³ Union des Patriots Congolaise

Prokurátor zahájil v roce 2004 vyšetřování a pomocí prostředníků³⁴, kteří přímo v Kongu kontaktovali oběti zločinů prováděnými na příkaz Lubangu a jeho podřízených a na základě shromážděných důkazů obvinil Lubangu ze spáchání zločinů podle článku 8) (b) (xxvi). Zřejmě I kvůli tomu, že se jednalo o první proces před mezinárodním soudem se jednání protáhlo na celých 8 let a bylo dvakrát zastaveno kvůli stížnostem zástupců pana Lubangu na nespravedlivost procesu a podezření na uplácení svědků.

Prokurátor k soudu povolal 36 svědků, včetně 3 expertů. Většina svědků měla být bývalými vojáky ve službách UPC nebo FLPC. Prokurátor se snažil dokázat, že pan Lubanga v letech 2001-2003 se opakovaně účastnil verbování jedinců mladším 15 let, s tím, že někdy toto probíhalo dobrovolně a někdy pomocí donucení.

Obhajoba pana Lubangu byla založena na dvou tvrzeních,

1. že všechny děti, které vstupovaly do jeho jednotek zde vstupovaly dobrovolně a on osobně činil veškerá možná opatření, aby zabránil jejich účasti na ozbrojených konfliktech³⁵
2. Lubanga tvrdil, že všichni svědci použítí prokurátorem byli za svou výpověď podplaceni a vypovídali úmyslně proti němu. Také tvrdil, že žádný ze svědků použitý prokurátorem nikdy nebyl členem UPC ani FLPC. Na základě tohoto tvrzení byli někteří ze svědků označeni za nedůvěryhodné.

Soud se při svém rozhodování musel potýkat s mnoha problémy vyplývajícími z bezprecedentní charakteristiky tohoto procesu. Konflikt nastal nejen v procesně právním smyslu, ale účastníci řízení se museli vypořádávat také s rozparem v terminologii common law a kontinentálního systému³⁶

Soud v listopadu 2011 ukončil závěrečnými řečmi prokurátora a obhajoby řízení a 14. Března vydal rozhodnutí. Thomas Lubanga Dyilo byl odsouzen k maximálnímu trestu, který Mezinárodní trestní soud může uložit, tedy doživotní uvěznění. Soud v rozsudku konstatuje, že bylo zcela jasně prokázáno, že Lubanga po roce 2000 prezidentem UPC a FLPC a měl na činnost těchto organizací rozhodující vliv, dále se

³⁴ Srov. Summary of the “Judgment pursuant to Article 74 of the Statute”, Pís. G. Dostupné na: <http://www.icc-cpi.int/iccdocs/doc/doc1379843.pdf>

³⁵ Srov. Summary of the “Judgment pursuant to Article 74 of the Statute

³⁶ Prosecutor v. Lubanga, Characterization of Facts (Int’l Crim. Ct.), Introductory Note by Chile Eboe-Osuji
Author(s): Chile Eboe-Osuji

opakovaně účastnil náboru dětí pod 15 let.³⁷ Jednotky UPC se také často dopouštěly znásilňování a dalšího násilí na dívkách mladších 15 let. Soud v rozsudku konstatuje, že Římský statut nerozlišuje mezi dětmi přijatými do ozbrojených sil dobrovolně a nedobrovolně a postihuje jako válečný zločin jejich používání ve válečném konfliktu jako takové. Soud se také vyjádřil k otázce přímého a nepřímého zapojení do konfliktu. Zde konstatuje, že rozdělení mezi přímým a nepřímým není vždy zcela jednoduché a je důležitým faktorem pro posouzení aktivní účasti je skutečnost, zda se dítě se může stát potenciálním cílem útoku³⁸. Ve výsledku se jedná o první rozsudek mezinárodního soudu a první odsouzení za úmyslné využívání nezletilých osob k účasti na ozbrojeném konfliktu. Zde vidím i jednoznačnou odpověď na relativistické teorie a názory ohledně dětských vojáků, způsobilosti a schopnosti k samostatnému rozhodování a schopnosti být vojákem se všemi riziky. Soud ve svém rozsudku jasně vyjádřil stanovisko potvrzující **nederogovatelnost povinnosti ochrany života a důstojnosti dítěte v kogentní kvalitě** s tím, že tento právní závazek erga omnes nelze zpochybňovat a oslabovat argumentací o odlišných kulturní, náboženských, či jiných specifikách

Závěr

Bezpečnostní situace v současném světě dále zůstává velmi komplikovaná a každým dnem se objevují nová bezpečnostní rizika. Samozřejmě není v moci mezinárodního společenství zabránit jakémukoliv bezpráví, které se děje na nezletilých osob, i přesto však můžeme pokrok, který zaznamenalo mezinárodní právo v této oblasti v posledních 50 letech označit za značný a děti zapojené do vojenského konfliktu dnes mají k dispozici poměrně účinné a jasně vymezené mechanismy ochrany.

³⁷ Srov. Summary of the “Judgment pursuant to Article 74 of the Statute” pís. L, ods.

³⁸ Srov. Summary of the “Judgment pursuant to Article 74 of the Statute, odst. 24: All of these activities, which cover either direct or indirect participation, have an underlying common feature: the child concerned is, at the very least, a potential target. The decisive factor, therefore, in deciding if an “indirect” role is to be treated as active participation in hostilities is whether the support provided by the child to the combatants exposed him or her to real danger as a potential target. In the judgment of the Chamber these combined factors – the child’s support and this level of consequential risk – mean that although absent from the immediate scene of the hostilities, the individual was nonetheless actively involved in them.

V posledních zahájil svou činnost Mezinárodní Trestní soud a již dnes můžeme jeho činnost hodnotit velmi pozitivně. První rozsudek nad Thomasem Lubangou ukázal, že i potrestání dříve těžko polapitelných velitelů afrických milicí je možné. Přes tímto soudem ale stále stojí mnoho úkolů, současným nejhledanějším mužem na jeho listině je Joseph Kony, jehož případ je Lubangovu případu velmi podobný. Sledovat tuto oblast ochrany lidských práv bude v blízké době velmi zajímavé a můžeme se zde dočkat velmi zajímavého vývoje a sice zejména tam, kde se na činnostech zakázaných mezinárodním právem, jako je verbování a používání dětských vojáků podílejí ve stále větším rozsahu osoby typu Thomase Lubangy spadající do kategorie nestátních aktérů, kterým například úmluva o právech dítěte *expressis verbis* žádné povinnosti neukládá, protože ty jsou určeny výlučně státům.

Zdroje:

Dětský voják- fenomén doby a současné mezinárodní právo, Hýbnerová, Stanislava, Mezinárodní ochrana
Lidských práv: Regionální a tematická diferenciacie ed. Šturma, Pavel

Následky účasti dětí na ozbrojených konfliktech, Alla Tymofeyeva, Mezinárodní ochrana Lidských práv:
Regionální a tematická diferenciacie ed. Šturma, Pavel

Účast dětí v mezinárodní a vnitrostátních ozbrojených konfliktech, Gabriela Kopuletová, Mezinárodní ochrana
Lidských práv: Regionální a tematická diferenciacie ed. Šturma, Pavel

Kontrolní mechanismy v oblasti problematiky dětí v ozbrojeném konfliktu, Jana Hlaváčová, Mezinárodní ochrana
Lidských práv: Regionální a tematická diferenciacie ed. Šturma, Pavel

Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou David, Vladislav. Bureš, Pavel a kol., 2. Přepřacované a aktualizované
vydání, nakl. Student

Mezinárodní právo veřejné, Čestmír Čepelka, Pavel Šturma, 3. Vydání, nakl. C. H. Beck.

Coalition to Stop the Use of Child Soldiers, Child Soldiers Global Report, dostupné na
: http://www.childsoldiersglobalreport.org/files/country_pdfs/FINAL_2008_Global_Report.pdf stav k 10.4.2012

Prosecutor v. Lubanga, Characterization of Facts (Int'l Crim. Ct.), Introductory Note by Chile
Eboe-Osuji
Author(s): Chile Eboe-Osuji

Summary of the "Judgment pursuant to Article 74 of the Statute", Dostupné na: <http://www.icc-cpi.int/iccdocs/doc/doc1379843.pdf>

Mezinárodní právo veřejné -- Obecná část, Malenovský, Jiří str.161

David M. Bowen, Child Soldiers, International Humanitarian Law, and the Globalization of Childhood

Convention (IV) relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War. Geneva, 12 August 1949.: na
<http://www.icrc.org/ihl.nsf/full/380> stav k 10.4.2012

UN Security Council Resolution 1261 , dostupné na: <http://www.crin.org/Law/instrument.asp?InstID=1057>

Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of
International Armed Conflicts (Protocol I), 8 June 1977.,

Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of
Non-International Armed Conflicts (Protocol II), 8 June 1977.

Razing child Soldiers, Tanya M. Monforte